

Når brukerstemmen profesjonaliseres

Hilde Hem

Tone Larsen Hoel

Nasjonalt senter for erfaringskompetanse innen psykisk helse
tone@erfaringskompetanse.no

Eva Marit Svendsen

Eskil Skjeldal

Nasjonalt senter for erfaringskompetanse innen psykisk helse

Brukerkunnskapen må ikke profesjonaliseres så mye at den blir utilgjengelig og snever.

BRUKERKRITIKK

I et innlegg i Psykologi nr. 4/2016 argumenterer Odd Volden for at brukerbevegelsen på psykisk helsefeltet vil tjene på å profesjonaliseres. Volden kritiserer også Nasjonalt senter for erfaringskompetanses rolle og arbeidsmetodikk på dette feltet. Det er derfor god grunn til å svare på hans utfordringer til oss.

Ny kunnskapsmodell?

Vi er enige med Volden i at det dominerende kunnskapsparadigmet og den medisinske modellen er for snevre. Dette perspektivet virker begrensende for en kunnskapsmodell der subjektets erfaringer står sentralt. At vi ikke er opptatt av analytiske og teoretiske bidrag utviklet av brukerstemmer, er ikke korrekt. Men vi er enige med Volden i at mye er i støpeskjeen. Vi har gjort noe for å utvikle teori på feltet: Vi har gitt ut publikasjonen Ny kunnskap – ny praksis. Et nytt psykisk helsevern. Her nevner forfatter Tor-Johan Ekeland konkrete initiativ til å styrke en subjektorientert kunnskap. Vi er ikke opptatt av enkelterfaringer for erfaringenes skyld, men rører oss på steder der erfaringer kan systematiseres og gjøres om til kunnskap. Det betyr at vi arbeider for at brukerbevegelsen nettopp kan samles og møte fagfolk og forskere som kan trekke i samme retning for et mer brukervennlig psykisk helsefelt. Vi håper at alle disse prosjektene sammen kan føre til en styrking av brukerstemmene, også på det teoretiske området.

Meningsbrytning og dialog

Vi vet at meningsbrytning er viktig for å skape ny kunnskap. Saklig uenighet er alltid et gode. Uten saklig debatt får vi ikke vekst. Men der Volden er aktivist, og legger en konfliktmodell til grunn for utvikling av samfunn og kunnskap, har vårt senter lagt seg på dialogformen, og forståelsen av at kunnskap utvikles i samspill og påvirkningsforhold med andre kunnskapsområder og fag.

Det er plass til begge tilnærminger på dette feltet. Volden etterlyser at brukerperspektivet må profesjonaliseres og systematiseres, ja, fagliggjøres. Vi mener at dette er en svært viktig debatt. Her må det skilles mellom brukerperspektiv, som kan være mange og forskjellige, og brukerkunnskapen, som ikke er en statisk størrelse. Perspektivene er like mange som brukernes opplevelser og erfaringer, mens brukerkunnskapen er en mer overordnet størrelse. Vi opplever at disse begrepene forstås på forskjellige måter, fra bruker til bruker og fra organisasjon til organisasjon. I denne debatten ønsker vårt senter å fremme mangfoldet og nyansene, samtidig som vi vet at vi har en sentral rolle i å tydeliggjøre og operasjonalisere begrepene på en konstruktiv måte.

Kanskje fremmes kritikk i former som gjør at kun de tøffeste blir igjen på arenaen?

Vi mener at vi må tåle kritikk og meningsbrytninger i debatten om kunnskapsutvikling, men kanskje fremmes kritikk i former som gjør at kun de tøffeste blir igjen på arenaen? Vi trenger en nyansert dialog med rom for flere stemmer.

Vi er ikke fremme!

Vårt senter arbeider for brukermedvirkning på alle nivåer. Det er derfor ikke tilfeldig at vi samarbeidet tett med to erfaringskonsulenter i produksjonen av den nye håndboka for brukeransettelser. Uten deres erfaringer ville teksten ikke blitt brukerrelatert nok. Vi er ikke et sekretariat for brukerorganisasjonene, og skal heller ikke være det. Vi skal være en sentral aktør der kunnskapshull skal fylles. Her har vi de siste årene uttalt oss om tvang, om brukernes erfaringer med ACT-team, erfaringskonsulentenes opplærings- og veiledningsbehov, medisinfrie tilbud, om viktigheten av recovery-orientert arbeid, om brukerstyrte sengeplasser, osv., nettopp på bakgrunn av det kunnskapsgrunnlaget vi sitter med, basert på brukeres og pårørendes erfaringer.

I disse prosjektene hever vi blikket opp fra enkelterfaringene. Vi har en rekke prosjekter og publikasjoner der en slik systematisert kunnskap er enerådende. Men vi er ikke fremme! Vi tilstreber kontinuerlig å heve kvaliteten på vårt arbeid. Samarbeid og kontakt med ulike aktører på feltet er vår arbeidshverdag, og vi opplever at det bærer mange gode frukter.

Ett brukerperspektiv – eller flere perspektiver?

Vi erfarer ofte at brukerperspektivet settes opp mot fagperspektivet. Men det er mulig å si at både bruker- og fagperspektivet inneholder mange perspektiver, og ikke ett. Av og til er disse perspektivene til og med sammenfallende. Om vi holder fast på Voldens skarpe skille mellom disse perspektivene, og om brukerperspektivet skal kunne utfordre de andre to dominerende perspektivene – fag- og byråkratiperspektivet – må brukerperspektivet bli mer enn møtedeltagelse, slagord og enkelterfaringer, sier Volden. Her etterlyser han senterets rolle, og han mener senteret er for opptatt av enkelterfaringer med tjenestene og for lite opptatt av å akkumulere kunnskap for og om brukerperspektivet. Han mener at senteret ikke har forsøkt å bli et fyrtårn av brukerstemmer, og at vi burde ta ansvar for å lage en grunntekst for brukerperspektivet og en utdanning for brukerrepresentanter/erfaringskonsulenter, og avslutter med et helt konkret spørsmål: «Hvorfor prioriteres ikke dette?»

Vårt senter har ikke ansvar for å etablere utdanningsløp, men vi har oppfordret og vil fortsette med å oppfordre til å styrke brukerkunnskapen i relevante utdanningsløp. Forslaget om å lage en

grunntekst for brukerperspektivet er godt, og vi har initiert en artikkelsamling (lanseres 27. oktober, 2016) som kanskje kan dekke noe av dette behovet.

Er profesjonalisering veien?

Kanskje er det en styrke at brukerkunnskapen ikke profesjonaliseres så mye at den blir utilgjengelig for andre aktører? Terskelen må ikke bli så høy at vi hindrer nye stemmer i å delta i diskusjonene. Vi hører sprikende meninger fra brukere om hvorvidt en profesjonalisering nødvendigvis er veien å gå. Vi er ikke sikre på hva som er rett. Men det vi er helt sikre på, er at vi vil vite hva andre mener, og hvorfor de mener det de mener. I dette arbeidet er senteret avhengig av at vi sammen med både brukere og pårørende, fag- og forskningsfeltet og tjenesteyterne kan føre en sunn dialog.